

Wetgevingsprogramma Klimaat Voorjaar 2023

1. Inleiding

Dit wetgevingsprogramma bestaat uit drie delen:

In deel I wordt ingegaan op voortgang van de in voorbereiding zijnde klimaatwet- en regelgeving.

In deel II wordt ingegaan op ontwikkelingen die zich sinds het najaar van 2022 hebben voorgedaan in het internationaal en Europees klimaatrecht.

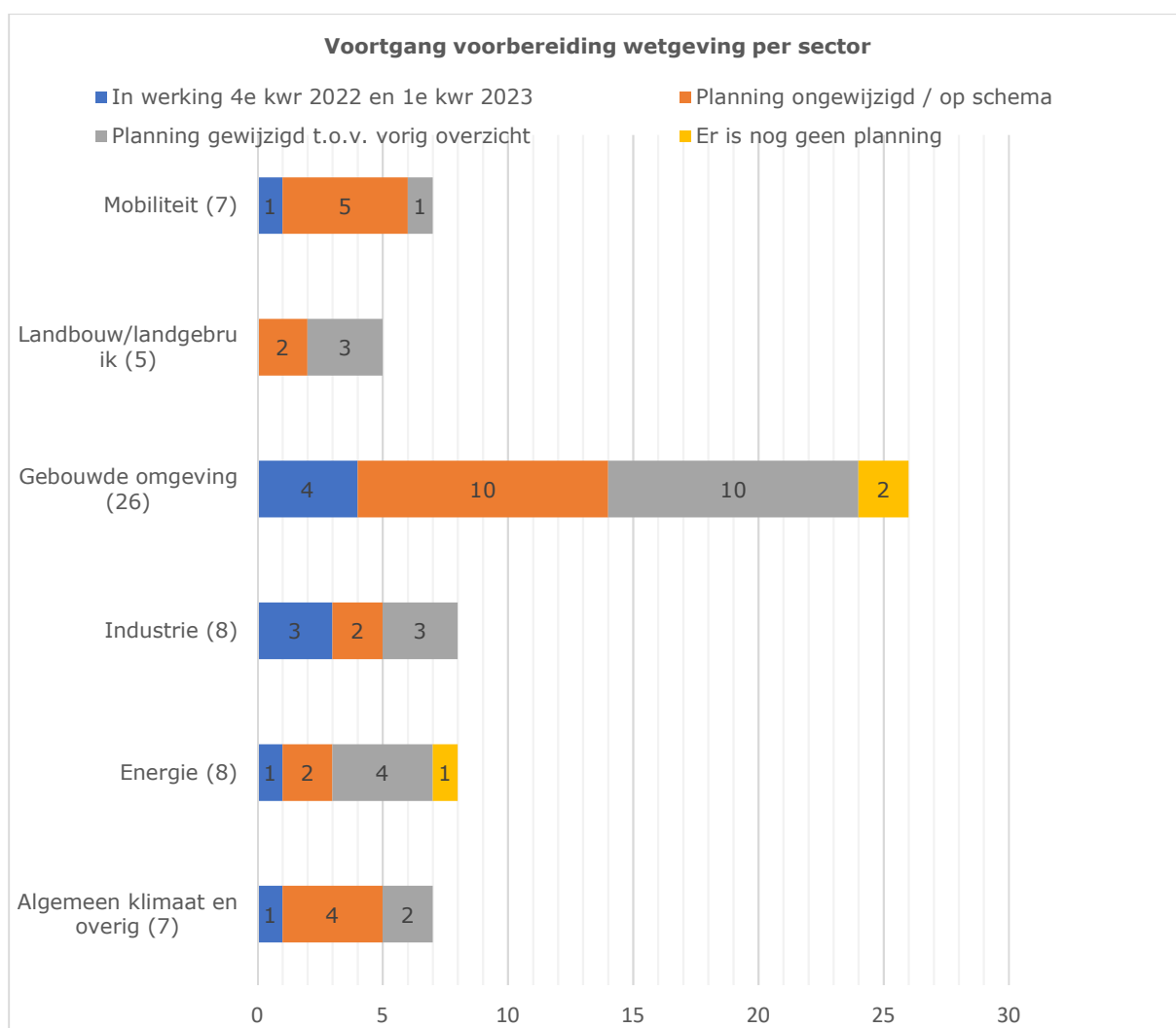
Deel III bevat een geactualiseerd overzicht van de in voorbereiding zijnde wet- en regelgeving op het terrein van klimaat.

Deel I Stand van zaken voorbereiding klimaatwet- en regelgeving

Een belangrijk instrument voor het realiseren van de klimaatdoelen is wetgeving. Twee keer per jaar wordt over de voortgang van de totstandkoming van klimaatwet- en regelgeving gerapporteerd. De laatste keer is dat gedaan met het verschijnen van de Klimaatnota op 1 november 2022 (zie Kamerstukken II 2022/2023 32813, nr. 1112, p. 53-63). In dit wetgevingsprogramma wordt een actueel overzicht gegeven van de klimaatwet- en regelgeving die in voorbereiding is.

In de Kamerbrief waar dit wetgevingsprogramma een bijlage bij vormt, zijn aanvullende maatregelen aangekondigd om de nationale emissiereductiedoelstelling voor 2030 te realiseren. Veel van deze maatregelen vallen in de categorieën 'normeren' en 'beprijzen'. Voor een groot aantal van deze maatregelen is naar verwachting nieuwe wet- en regelgeving of een wijziging van bestaande wet- en regelgeving nodig. Deze benodigde wet- en regelgeving komt bovenop de wet- en regelgeving die reeds in voorbereiding is of binnenkort wordt voorbereid, waaronder voor de implementatie van het Fit for 55 pakket. De omvang van het wetgevingsprogramma zal hierdoor substantieel toenemen; de wetgevingsopgave is aanzienlijk. Nadat een start is gemaakt met de voorbereiding van wetgeving, worden de betreffende wetgevingsproducten opgenomen in dit wetgevingsprogramma.

Over de reeds in voorbereiding zijnde wet- en regelgeving wordt het volgende gerapporteerd. 10 wetgevingsproducten zijn in de periode 1 oktober 2022 tot en met 1 april 2023 in werking getreden. 51 wetgevingsproducten worden momenteel voorbereid. Het gaat om 6 algemene wetgevingsproducten, zoals voorstellen voor wijzigingen van de Klimaatwet en de instelling van het Klimaatfonds en om 45 wetgevingsproducten die specifiek gekoppeld zijn aan één van de vijf sectoren. In de onderstaande staafdiagrammen is de voortgang van de voorbereiding van wetgevingsproducten per sector weergegeven.

In de staafdiagrammen worden vier categorieën onderscheiden. Onder de eerste categorie (blauw) vallen de wetgevingsproducten die tussen 1 oktober 2022 en 1 april 2023 in werking zijn getreden. De tweede categorie (oranje) betreffen de wetgevingsproducten waarvoor de voorbereiding op schema loopt. Voor de derde categorie wetgevingsproducten (grijs) is de planning ten opzichte van het op 1 november 2022 gepubliceerde wetgevingsprogramma gewijzigd. Op deze wijzigingen wordt hieronder per sector nader ingegaan. Voor de laatste categorie (geel) is op dit moment nog geen planning vastgesteld. De wetgevingsproducten die onder deze categorie vallen zijn in het wetgevingsoverzicht (deel III van dit wetgevingsprogramma) te herkennen doordat voor de beoogde inwerkingtredingsdatum in de rechterkolom "1-1-9999" is opgenomen.

1. Sector Mobiliteit

Voor de sector mobiliteit zijn zes wetgevingsproducten in voorbereiding. Voor één wetgevingsproduct is de beoogde inwerkingtredingsdatum ten opzichte van het vorige overzicht aangepast. Dit betreft de normerende regeling voor werkgerelateerd personenmobiliteit (nummer 48 op het wetgevingsoverzicht). De beoogde inwerkingtredingsdatum is gewijzigd omdat de inwerkingtreding gekoppeld is aan de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024.

Verder heeft het kabinet op 17 maart jl. de Tweede Kamer geïnformeerd dat het principebesluit is genomen om een nationaal CO₂-plafond in te voeren.¹ Het CO₂-plafond borgt de klimaatdoelen voor de luchtvaart door een duidelijke en handhaafbare grens te stellen aan de toegestane CO₂-uitstoot, zodat een garantie ontstaat voor het halen van de klimaatdoelen uit de Luchtvaartnota. De gekozen variant die zal worden uitgewerkt is een CO₂-plafond per luchthaven. Hiervoor wordt een wetsvoorstel voorbereid (nummer 51 op het wetgevingsoverzicht).

2. Sector Landbouw en landgebruik

Voor de sector Landbouw en landgebruik zijn vijf wetgevingsproducten in voorbereiding. De wijziging van de Mijnbouwwet in verband met het aanpassen van het vergunningstelsel voor het opsporen en winnen van aardwarmte is op 7 november 2022 in het Staatsblad gepubliceerd (Stb. 2022, 438). Deze wijziging en de daarmee samenhangende onderliggende regelgeving (nummers 41, 42 en 43 op het wetgevingsoverzicht) treden naar verwachting op 1 juli 2023 in werking. Daarnaast zijn twee nieuwe wetgevingsproducten voor de sector Landbouw en landgebruik in voorbereiding. Het betreft een subsidieregeling voor infrastructuur ter bevordering van warmtenetten in de glastuinbouw en de introductie van een individueel heffingssysteem voor de glastuinbouw, als onderdeel van het Belastingplan 2024 (nummers 44 en 45 op het wetgevingsoverzicht).

3. Sector Gebouwde omgeving

De meeste wetgevingsproducten (22) worden momenteel voorbereid voor de sector gebouwde omgeving. Voor tien wetgevingsproducten is de planning ten opzichte van het overzicht van 1 november 2022 aangepast. In de meeste gevallen is de planning aangepast omdat de voorbereiding van die wetgevingsproducten, onder meer vanwege complexiteit en beleidsmatige ontwikkelingen, meer tijd kost dan eerder voorzien. Dat geldt voor de volgende producten:

- De beoogde inwerkingtreding van de wijziging van het Besluit kwaliteit leefomgeving met een renovatiestandaard als vrijstellingsgrond voor de informatieplicht ten aanzien van gebouwgebonden maatregelen bij de energiebesparingsplicht voor utiliteitsbouw (nummer 15 op het wetgevingsoverzicht) is gewijzigd van 1 januari 2024 in 1 juli 2024.
- De aanpassing van Boek 5 van het Burgerlijk Wetboek die nodig is voor een notificatieregeling in verband met het wegnemen van belemmeringen bij de plaatsing van oplaadpunten voor elektrische voertuigen op parkeervoorzieningen van Verenigingen van Eigenaars (nummer 18 op het wetgevingsoverzicht) treedt naar verwachting niet op 1 januari 2024 in werking, maar op 1 juli 2025.
- De beoogde inwerkingtreding van de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (nummers 19 en 20 op het wetgevingsoverzicht) is gewijzigd van 1 januari 2024 in 1 juli 2024.
- De beoogde inwerkingtreding van de Wet collectieve warmtevoorziening (nummer 22 op het wetgevingsoverzicht) is gewijzigd van 1 juli 2024 in 1 januari 2025.
- De beoogde inwerkingtreding van de AMvB ter introductie van een maatwerkbevoegdheid voor gemeenten om hernieuwbare energie op dak verplicht te kunnen stellen bij een industriefunctie (nummer 25 op het wetgevingsoverzicht) is gewijzigd van 1 januari 2024 in 1 juli 2024.
- De beoogde inwerkingtredingsdatum voor de wijziging van het Besluit Energieprestatievergoeding huur (nummer 27 op het wetgevingsoverzicht) is gewijzigd van 1 januari 2023 in 1 januari 2024.

¹ Kamerstukken II 2022/2023, 31936, nr. 1047.

- Voor de regeling specifieke uitkering aan gemeenten en provincies voor de lokale warmtetransitie (nummer 32 op het wetgevingsoverzicht) is de beoogde inwerkingtredingsdatum gewijzigd in 1 juli 2023.

Verder ligt het wetsvoorstel voor de afbouw van de salderingsregeling voor kleingebruikers (nummer 28 op het wetgevingsoverzicht) thans nog ter behandeling in de Eerste Kamer. Gelet daarop is de beoogde inwerkingtreding voorzien op 1 juli 2023. De inwerkingtreding van de wijziging van het Besluit op afstand uitleesbare meetinrichtingen ten behoeve van de verlenging van de periode waarbinnen netbeheerders een op afstand uitleesbare meetinrichting voor elektriciteit ter beschikking stellen (nummer 26 op het wetgevingsoverzicht) is gekoppeld aan inwerkingtreding van de wet voor de afbouw van de salderingsregeling. De beoogde inwerkingtredingsdatum is derhalve ook op 1 juli 2023 gezet.

4. Sector Industrie

Voor de sector Industrie worden vijf wetgevingsproducten voorbereid. Voor drie wetgevingsproducten is de beoogde inwerkingtredingsdatum aangepast ten opzichte van het vorige overzicht.

Voor de verbreding van de energiebesparingsplicht (nummer 36 op het wetgevingsoverzicht) en de informatieplicht energiebesparing (nummer 38 op het wetgevingsoverzicht) is de inwerkingtreding gekoppeld aan de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Voor deze wetgevingsproducten is de beoogde inwerkingtredingsdatum daarom op 1 januari 2024 gesteld. Om ervoor te zorgen dat de energiebesparingsplicht al eerder gaat gelden, is een overbruggingsregeling in voorbereiding die zal gelden tot de inwerkingtreding van de Omgevingswet (zie nummer 37 op het wetgevingsoverzicht).

De beoogde inwerkingtredingsdatum van de wijziging van de Wet milieubeheer in verband met de uitvoering van de CBAM-verordening (nummer 39 op het wetgevingsoverzicht) is gewijzigd van 1 januari 2023 in 1 oktober 2023. De inwerkingtreding van deze wetswijziging is gekoppeld aan de inwerkingtreding van de CBAM-verordening.

5. Sector Energie

Voor de sector Energie is voor vier wetgevingsproducten de planning ten opzichte van het vorige overzicht gewijzigd. De beoogde inwerkingtreding van de wijziging van de SDE++ (nummer 7 op het wetgevingsoverzicht) is gewijzigd van 1 januari 2023 in 1 juli 2023, zodat de zogenoemde "hekjes" systematiek kan worden toegepast bij de eerstkomende openstelling van de SDE++.

De inwerkingtreding van de Regeling emissie van broeikasgas bij elektriciteitsopwekking (nummer 9 op het wetgevingsoverzicht) wordt thans gesteld op 1 januari 2024. Andere wetgevingsproducten hebben prioriteit gekregen, waardoor de voorbereiding van dit wetgevingsproduct is vertraagd.

Voor de Energiewet (nummer 10 op het wetgevingsoverzicht) is de beoogde inwerkingtredingsdatum gewijzigd van 1 januari 2024 in 1 juli 2024. De Raad van State heeft een aantal maanden langer dan gebruikelijk de tijd nodig gehad voor het uitbrengen van advies.

De datum van inwerkingtreding van de Subsidieregeling opschaling hernieuwbare waterstofproductie via elektrolyse (nummer 11 op het overzicht) is ook gewijzigd. Een concept van de regeling ligt voor bij Europese Commissie voor staatssteungoedkeuring. De inwerkingtreding volgt zo spoedig mogelijk na goedkeuring. In het wetgevingsoverzicht is de beoogde inwerkingtredingsdatum gesteld op 1 oktober 2023.

6. Sector Algemeen klimaatbeleid en overige

Voor de sector 'algemeen klimaatbeleid en overige' zijn zes wetgevingsproducten in voorbereiding, waaronder een wetswijziging voor circulaire economie.

Voor twee wetgevingsproducten is de planning aangepast, namelijk voor de twee wetsvoorstellen die de Klimaatwet wijzigen. Het wetsvoorstel voor de eerste wijziging, die alleen voorziet in een wijziging van de doelen van de Klimaatwet om deze wet in overeenstemming te brengen met de Europese Klimaatwet (nummer 3 op het wetgevingsoverzicht), is op 14 februari 2023 door de Tweede Kamer aangenomen. Het wetsvoorstel ligt thans ter behandeling in de Eerste Kamer. De beoogde inwerkingtreding voor deze eerste wijziging van de Klimaatwet is ten opzichte van het vorige wetgevingsoverzicht (d.d. 1 november 2022) gewijzigd, omdat de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer meer tijd in beslag heeft genomen dan verwacht. De beoogde inwerkingtredingsdatum is gewijzigd in 1 juli 2023. De haalbaarheid van deze datum is afhankelijk van de voortgang van de behandeling in de Eerste Kamer.

Het wetsvoorstel voor de tweede wijziging van de Klimaatwet (nummer 2 op het wetgevingsoverzicht) wordt thans ambtelijk voorbereid. Deze voorbereiding vergt meer tijd. De beoogde inwerkingtredingstermijn is daarom gewijzigd in 1 januari 2025.

De wetgevingsproducten ter implementatie van de herzieningen van de richtlijn voor de handel in broeikasgasemissierechten (nummers 4 en 5 op het wetgevingsoverzicht) zijn nieuw op het wetgevingsoverzicht.

Deel II Ontwikkelingen in het Internationaal en Europees recht

1. Recente ontwikkelingen in het internationaal klimaatrecht

De connectie tussen mensenrechten en milieu, waaronder het klimaat en klimaatverandering, alsook de verheldering van de verplichtingen van Staten onder het internationaal recht ten aanzien van (de gevolgen van) klimaatverandering staan in verschillende internationale gremia in de belangstelling (zie in dat verband het wetgevingsprogramma bij de Klimaatnota 2022). In dit verband spelen er twee internationale adviesprocedures.

Op 20 februari 2023 is een resolutie gepresenteerd aan de VN lidstaten ten behoeve van een adviesaanvraag bij het Internationaal Gerechtshof (IGH). De adviesaanvraag ziet op de verplichtingen van Staten onder het internationaal recht ten aanzien van de gevolgen van klimaatverandering. Deze resolutie is op 29 maart 2023 bij consensus aangenomen in de Algemene Vergadering van de VN. Nederland heeft op 1 maart 2023 te kennen gegeven de resolutie te co-sponsoren en uiteindelijk hebben meer dan 130 Staten de resolutie geco-sponsord. Het is nu aan het IGH om zich te buigen over de vraag of het opportuun is om de adviesaanvraag in behandeling te nemen. Als de adviesaanvraag in behandeling wordt genomen door het IGH, dan kan Nederland deelnemen aan de inhoudelijke behandeling door middel van het indienen van zijn zienswijze. Adviezen van het IGH zijn niet bindend, maar wel gezaghebbend. Nederland volgt deze adviezen normaal gesproken op.

Daarnaast is door de *Commission of Small Island States on Climate Change and International Law* op 12 december 2022 aan het Zeerechttribunaal een advies gevraagd over de verplichtingen van Staten onder het VN Zeerechtverdrag ter bescherming en behoud van het mariene milieu, en de voorkoming, vermindering en controle van vervuiling van het mariene milieu tegen de gevolgen van klimaatverandering. De gevolgen van klimaatverandering betreffen volgens de commissie de opwarming van de oceaan, zeespiegelstijging en oceanverzuring. Verdragspartijen bij het VN Zeerechtverdrag (waaronder het Koninkrijk) zijn op 16 december 2022 uitgenodigd hun visie te geven op de gestelde vragen.

2. Recente ontwikkelingen in het Europees (klimaat)recht

2.1. Fit for 55 pakket

De Green Deal bevat ambitieuze plannen voor (nieuwe en gewijzigde) klimaatregelgeving, het zogeheten Fit for 55 pakket. De meeste voorstellen van dit pakket zijn in juli 2021 gepresenteerd door de Europese Commissie. Daarna zijn de onderhandelingen begonnen. Inmiddels zijn enkele maatregelen al formeel bekrachtigd door het EP en de Raad en zijn enkele andere maatregelen in afwachting van formele bekrachtiging. De stand van zaken per maatregel is weergegeven in onderstaande tabel.

Het Fit for 55-pakket van de EU bevat een 18-tal maatregelen. Het pakket dient ertoe de bestaande EU-wetgeving in overeenstemming te brengen met het klimaatdoel van de EU voor 2030 (ten minste 55% netto reductie van broeikasgassen in de EU ten opzichte van 1990).

Het pakket bevat een mix van maatregelen: beprijzing (ETS, CBAM, ETD), aanscherping doelen (ESR, LULUCF, RED en EED), aanscherping normering (CO₂-eisen aanvoertuigen, brandstoffen) en financiële ondersteuning (o.a. SCF). Het pakket van richtlijnen en verordeningen is in zijn geheel nodig om de beoogde reductie te realiseren.

Het pakket doorloopt niet als één geheel het EU-besluitvormingsproces. Maatregelen of combinaties van maatregelen kennen een eigen onderhandelings- en besluitvormingsproces en implementatie- of inwerkingtredingsdata. De meeste voorstellen bevinden zich in de afrondende fase van de onderhandelingen.

Stand van zaken Europese wetgevingsproces

Een eerste deel van de maatregelen is inmiddels formeel bekrachtigd door de Raad. Dit is de laatste stap in het wetgevingsproces. De geaccordeerde teksten zullen worden gepubliceerd in het Publicatieblad van de EU en vervolgens in werking treden. Het betreft:

- Herziening van de verordening betreffende de aanscherping van de CO₂-emissienormen voor nieuwe personen- en bestelauto's;
- Herziening van de verordening inzake de verdeling van de inspanningen (ESR) met een actualisatie van de emissiereductiecijfers van de lidstaten voor 2030 voor de ESR-sectoren;
- Wijziging van de verordening inzake de opname van broeikasgasemissies en -verwijderingen door landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw in het klimaat- en energiekader

(LULUCF); en

- Wijziging van Besluit 2015/1814 wat betreft het aantal emissierechten die tot 2030 in de marktstabiliteitsreserve voor de Unieregeling voor de handel in broeikasgasemissierechten moet worden opgenomen (MSR).

Voor een groot aantal andere voorstellen is inmiddels een akkoord bereikt in de trilogie tussen Europees Parlement (EP), Europese Commissie en het voorzitterschap namens de Raad. Deze akkoorden zijn in afwachting van definitieve bekrachtiging door EP en de Raad.

Eind 2022 zijn voorlopige akkoorden bereikt over de volgende maatregelen:

- Twee herzieningen van de richtlijn voor de handel in broeikasgasemissierechten (ETS), onder andere voor verhoging ambitie in bestaande sectoren en uitbreiden naar nieuwe sectoren zoals zeevaart, wegtransport en gebouwde omgeving, alsook de implementatie van mondiaal luchtvaartakkoord CORSIA;
- Herziening van verordening (EU) 2015/757 om maritieme vervoersactiviteiten in het EU-emissiehandelssysteem op te nemen en te voorzien in de monitoring, rapportage en verificatie van emissies van aanvullende broeikasgassen en emissies van aanvullende scheepstypes (MRV maritiem);
- Verordening tot oprichting van een sociaal klimaatfonds (SCF);
- Verordening tot vaststelling van een mechanisme voor koolstofcorrectie aan de grens (CBAM).

Recent zijn door onderhandelaars van het Voorzitterschap, het EP en de Commissie voorlopige akkoorden bereikt over:

- Wijziging van de richtlijn energie-efficiëntie ter implementatie van de ambitie van de nieuwe klimaatdoelstelling voor 2030 (EED);
- Verordening betreffende het gebruik van hernieuwbare en koolstofarme brandstoffen in de zeevaart (Fuel Maritime);
- Verordening betreffende de uitrol van infrastructuur voor alternatieve brandstoffen (AFIR); en
- Wijziging van de richtlijn hernieuwbare energie ter uitvoering van de ambitie van de nieuwe klimaatdoelstelling voor 2030 (RED).

Zie de tabel hieronder voor een precieze stand van zaken.

De Tweede Kamer is in zogeheten stand van zaken brieven geïnformeerd over het verloop van de onderhandelingen van het Fit for 55 pakket.

EU-wetgevingsvoorstellen Fit for 55 pakket		
<i>Richtlijnen</i>		<i>(Voorlopige) implementatietermijn en stand van onderhandelingen</i>
ETS: - Herziening richtlijn emissiehandel algemeen - Herziening richtlijn emissiehandel voor luchtvaart	EZK, I&W	Implementatiedatum 31 december 2023 (art. 4, lid 1). Voor bepaalde artikelen 1 juni 2024. Triloog: akkoord. In afwachting van uitwerking en formele bekrachtiging EP en Raad.
Wijziging van de richtlijn hernieuwbare energie ter uitvoering van de ambitie van de nieuwe klimaatdoelstelling voor 2030 (RED)	EZK, I&W, BZK	Waarschijnlijk 18 maanden na inwerkingtreding. Triloog: voorlopig akkoord. In afwachting van uitwerking en formele bekrachtiging EP en Raad.
Wijziging van de richtlijn energie-efficiëntie ter implementatie van de ambitie van de nieuwe klimaatdoelstelling voor 2030 (EED)	EZK	Waarschijnlijk 2 jaar na inwerkingtreding. Triloog: voorlopig akkoord. In afwachting van formele bekrachtiging EP en Raad.
Herziening van de richtlijn betreffende de energieprestaties van gebouwen (EPBD)	BZK	Nog niet bekend. Onderwerp van onderhandelingen in de Raad. 24 maanden na inwerkingtreding (EP)
Decarbonisatiepakket (waterstof en gaspakket; beschikbaar richtlijn 2009/73/EU en verordening 715/2009/EU).	EZK	Implementatietermijn van richtlijn is twee jaar na inwerkingtreding voor de artikelen genoemd in artikel 87 (AO Raad).

		Inwerkingtreding verordening 20 ^e dag na publicatie. AO in de Raad.
Herziening richtlijn energiebelastingen (EBR)	FIN, I&W, EZK	Onderwerp van onderhandelingen in de Raad
<i>Verordeningen</i>		<i>Beoogde inwerkingtreding en stand van onderhandelingen</i>
Herziening van de verordening inzake de verdeling van de inspanningen (ESR) met een actualisatie van de emissiereductiecijfers van de lidstaten voor 2030 voor de ESR-sectoren;	EZK	Inwerkingtreding 20 ^e dag na publicatie. Formeel bekrachtigd.
Verordening aanscherping CO2-normen nieuwe personen- en bestelauto's	I&W	Inwerkingtreding 20 ^e dag na publicatie. Formeel bekrachtigd.
Wijziging van de verordening inzake de opname van broeikasgasemissies en -verwijderingen door landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw in het klimaat- en energiekader (LULUCF)	LNV	Inwerkingtreding 20 ^e dag na publicatie. Formeel bekrachtigd.
Verordening Sociaal Klimaat Fonds (SCF)	EZK, FIN en SZW	Inwerkingtreding 20 ^e dag na publicatie en van toepassing met ingang van de datum waarop de lidstaten de nodige bepalingen in werking doen treden om te voldoen aan de wijziging van Richtlijn 2003/87/EG wat betreft hoofdstuk IV bis van Richtlijn 2003/87/EG. Triloog: akkoord. In afwachting van formele bekrachtiging EP en Raad.
Wijziging van verordening (EU) 2015/757 om maritieme vervoersactiviteiten in het EU-emissiehandelssysteem op te nemen en te voorzien in de monitoring, rapportage en verificatie van emissies van aanvullende broeikasgassen en emissies van aanvullende scheepstypes (MRV maritiem)	I&W	Treedt automatisch in werking 20 ^e dag na publicatie. Van toepassing vanaf inwerkingtreding. Voor enkele onderdelen van toepassing vanaf 1 januari 2024. Triloog: akkoord. In afwachting van formele bekrachtiging EP en Raad.
Verordening mechanisme voor koolstofcorrectie aan de grens (Carbon Border Adjustment Mechanism - CBAM)	FIN, EZK	In voorlopig akkoord is start transitiefase 1 oktober 2023 en start daadwerkelijke CBAM op 1 januari 2026. Triloog: voorlopig akkoord. In afwachting van formele bekrachtiging EP en Raad.
Verordening stimuleren hernieuwbare en koolstofarme brandstoffen zeevaart (Fuel EU Maritime)	I&W	1 januari 2025, met uitzondering van de artikelen 7 en 8, die van toepassing zijn met ingang van 31 augustus 2024. Triloog: voorlopig akkoord. In afwachting van uitwerking en formele bekrachtiging EP en Raad.
Verordening bijmengverplichting duurzame luchtvaartbrandstoffen (refuel aviation)	I&W	Inwerking 20 ^e dag na publicatie. Van toepassing m.i.v. 1 januari 2023; toepassing van enkele andere artikelen is nog in onderhandeling, zoals 4 en 5 (per 1 januari 2025) en art 7 en 9 (per 1 april 2024). Triloog
Verordening uitrol infrastructuur alternatieve brandstoffen (AFIR)	I&W	Inwerkingtreding 20 ^e dag na publicatie. Triloog: voorlopig akkoord. In afwachting van uitwerking en formele bekrachtiging EP en Raad.
Verordening inzake de beperking van de methaanemissies in de energiesector en tot wijziging van Verordening (EU)	EZK	Inwerkingtreding 20 ^e dag na publicatie. Voor bepaalde

2019/942		onderdelen geldt dat kennisgeving van de benodigde uitvoeringsmaatregelen binnen een bepaalde termijn na inwerkingtreding moet plaatsvinden. AO in Raad.
<i>Besluiten</i>		<i>Beoogde inwerkingtreding en stand van onderhandelingen</i>
Wijziging van Besluit 2015/1814 wat betreft het aantal emissierechten die tot 2030 in de marktstabiliteitsreserve voor de Unieregeling voor de handel in broeikasgasemissierechten moet worden opgenomen (ETS MSR)	EZK	Inwerkingtreding 20 ^e dag na publicatie. Formeel bekrachtigd.

Uitgangspunten voor implementatie van het Fit for 55 pakket

Voor de implementatie van de maatregelen van het Fit for 55 pakket gelden (verschillende) termijnen. De EU-richtlijnen geven implementatietermijnen en de EU-verordeningen inwerkingtredings- en toepassingsdata. In sommige gevallen zijn die termijnen heel kort en in een enkel geval nog niet bekend.

Door het grote aantal voorstellen, die deels ook onderling met elkaar verbonden zijn, in combinatie met de tijd die nodig is voor een zorgvuldige wetgevingsprocedure, kan het bij korte implementatie- of uitvoeringstermijnen (korter dan twee jaar) een opgave zijn de EU-regelgeving tijdig in nationaal recht om te zetten of uit te voeren.

Het kabinet stuurt aan op een zo voortvarend mogelijke implementatie van de maatregelen uit het Fit for 55 pakket. Hierbij worden adviezen over implementatie benut van o.a. de Algemene Rekenkamer, de Handleiding Wetgeving en Europa en ervaringen binnen de departementen. In het bijzonder is er aandacht voor de EU voorstellen die meerdere departementen raken en om die reden een intensievere interdepartementale coördinatie behoeven. Daarbij wordt specifiek bekeken hoe tijdige implementatie en uitvoering zo efficiënt en soepel mogelijk te laten verlopen, bijvoorbeeld door wijzigingen van verschillende wetten in één gezamenlijk wetsvoorstel op te nemen en dus één wetgevingsproces te starten.

Conform de Aanwijzingen voor de regelgeving is het uitgangspunt zuivere implementatie. Dat betekent dat bij de implementatie geen andere regels worden opgenomen dan voor de implementatie noodzakelijk (Ar 9.4). Bij zuivere implementatie kunnen ook de mogelijkheden worden benut om het wetgevingsproces te versnellen (Draaiboek voor de regelgeving nr. 23). Dit uitgangspunt houdt ook in dat voor eventuele aanvullende nationale maatregelen een separaat wetgevingsproces wordt gevolgd.

Stand van zaken implementatie en indicatie nationale wetgevingsproducten

Voor alle maatregelen is bekeken of nationale regelgeving is vereist voor omzetting of uitvoering ervan. Voor maatregelen die bijna het hele EU-wetgevingsproces hebben doorlopen, is duidelijker aan te geven welke regelgeving precies nodig is dan voor maatregelen die nog in onderhandeling zijn.

Van de maatregelen die recent formeel zijn bekrachtigd of wachten op formele bekrachtiging geldt dat wetgeving nodig is voor de implementatie van de verschillende ETS-maatregelen, inclusief de wijziging van de verordening MRV maritiem). Voor CBAM is reeds een wetsvoorstel in procedure gebracht (zie Kamerstukken II 2022-2023, 36205 en nummer 39 op het wetgevingsoverzicht).

De verschillende ETS-maatregelen kennen een bijzonder korte implementatie-, respectievelijk toepassingstermijn. De datum voor omzetting is 31 december 2023 en voor toepassing 1 januari 2024. Omdat wetgeving moet worden aangepast, is het een opgave deze EU-regelgeving tijdig in nationaal recht om te zetten, respectievelijk uit te voeren. Voor een tijdige implementatie van de ETS-maatregelen is het noodzakelijk dat sprake is van zuivere implementatie. Ook worden eerder genoemde uitgangspunten voor de implementatie zoveel als mogelijk toegepast door de ministeries EZK en IenW bij de wetgevingsproducten die vereist zijn voor de omzetting van de herzieningen van de richtlijn emissiehandel en die betrekking op verschillende beleidsterreinen (o.a. industrie, zeevaart, gebouwde omgeving, luchtvaart). Met het wetgevingstraject hiervoor is gestart vooruitlopend op de formele bekrachtiging door EP en Raad en publicatie van de maatregelen in het Publicatieblad van de EU (zie nummers 4 en 5 op het wetgevingsoverzicht).

Ook voor alle andere maatregelen is bekeken of wetgeving nodig is.

Voor de meeste maatregelen is omzettings- of uitvoeringsregelgeving nodig. Op basis van de huidige inzichten zijn naar verwachting in totaal acht wetsvoorstellen en acht AMvB's nodig waarin diverse wetten respectievelijk AMvB's worden gewijzigd. Ook is een vijftal ministeriële regelingen nodig. De voorbereidingen van deze wetgevingsproducten worden naar verwachting binnen nu en anderhalf jaar gestart. Dan worden de wetgevingsproducten ook opgenomen in het wetgevingsoverzicht.

Voor de volgende maatregelen wordt geen nationale (uitvoerings)regelgeving nodig geacht:

- Verordening tot oprichting van een sociaal klimaatfonds (SCF);
- Herziening van de verordening inzake de verdeling van de inspanningen (ESR) met een actualisatie van de emissiereductiecijfers van de lidstaten voor 2030 voor de ESR-sectoren;
- Wijziging van de verordening inzake de opname van broeikasgasemissies en -verwijderingen door landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw in het klimaat- en energiekader (LULUCF);
- Verordening betreffende de aanscherping van de CO₂-emissienormen voor nieuwe personen- en bestelauto's.

Dit betreft een inschatting op basis van de huidige stand van de onderhandelingen en uitgaande van de bovengenoemde uitgangspunten (gezamenlijke wetsvoorstellen en zuivere implementatie).

2.2. EU-maatregelen om vergunningsprocedures voor hernieuwbare energieprojecten te versnellen en te versoepelen

De Europese Commissie wil, mede door de energiecrisis, de transitie naar schone, duurzame energie versnellen. De Commissie heeft voorstellen gepresenteerd om procedures voor vergunningen voor hernieuwbare energie te versnellen en te versoepelen. In deze paragraaf wordt ingegaan op de EU-maatregelen en -voorstellen om procedures te versnellen.

REPowerEU

Op 18 mei 2022 publiceerde de Europese Commissie het REPowerEU plan, met als doel de afhankelijkheid van Russische fossiele energiebronnen zo snel mogelijk af te bouwen door de transitie naar schone energie te versnellen en de krachten te bundelen om een veerkrachtig energiesysteem tot stand te brengen. Langdurige en complexe vergunningsprocedures zijn door de Commissie aangemerkt als een van de belangrijkste obstakels voor snelle en grote investeringen in hernieuwbare energie en de bijbehorende infrastructuur. Het REPowerEU plan bevat voorstellen voor wijzigingen van de richtlijn hernieuwbare energie (RED III) om vergunningsprocedures voor hernieuwbare energieprojecten te versoepelen en te versnellen. Eén van de maatregelen om dit te bewerkstelligen betreft de aanwijzing van gebieden door lidstaten voor de versnelde realisatie van hernieuwbare energieprojecten. Voor deze zogeheten "go-to"-gebieden dienen lidstaten een plan of meerdere plannen op te stellen. In dit plan worden regels en maatregelen opgenomen om mogelijke negatieve milieueffecten van de projecten te voorkomen of aanzienlijk te verminderen. Voor de plannen wordt een milieueffectrapportage (plan-mer) uitgevoerd en, indien het plan aanzienlijke gevolgen voor Natura-2000 gebieden kan hebben, een passende beoordeling overeenkomstig de Habitatrichtlijn. Hernieuwbare energieprojecten in de "go-to"-gebieden die voldoen aan de regels en maatregelen die zijn opgenomen in het vastgestelde plan, worden geacht geen aanzienlijke gevolgen voor het milieu te hebben. Om die reden geldt voor deze projecten in beginsel een vrijstelling voor de verplichting om een milieueffectrapportage op projectniveau uit te voeren (op grond van richtlijn 2011/92/EU) en een vrijstellen van de verplichting om gevolgen op Natura 2000-gebieden te beoordelen o.g.v. artikel 6, derde lid, van de Habitatrichtlijn (richtlijn 92/43/EEG). Doordat deze verplichtingen niet gelden, zou de vergunningsprocedure sneller en binnen de in het voorstel voorgeschreven termijnen kunnen worden doorlopen.

Ook voor hernieuwbare energieprojecten buiten de "go-to"-gebieden bevat het voorstel bepalingen om de vergunningsprocedures te versnellen en te versoepelen, bijvoorbeeld door het stellen van termijnen voor de vergunningsprocedure.

Het voorstel bepaalt verder dat de productie van energie uit hernieuwbare bronnen van *hogere openbaar belang* wordt geacht, omdat ze de volksgezondheid en de openbare veiligheid dienen. Deze veronderstelling is relevant als belangen moeten worden afgewogen, als bedoeld in de Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn water en de Vogelrichtlijn.

Noodverordening voor versnelde inzet van hernieuwbare energie

Sinds de publicatie van het REPowerEU plan in mei 2022 is de energiecrisis volgens de Europese Commissie verergerd. De Europese Unie heeft verschillende maatregelen getroffen, maar toch blijft de situatie problematisch, waardoor de voorzieningszekerheid van Europa volgens de Commissie in gevaar komt. Gezien de noodzaak voor een onmiddellijke en coherente aanpak van de energiecrisis en gelet op het feit dat de hierboven beschreven voorstellen uit het REPowerEU plan ten aanzien van het versnellen en versoepelen van vergunningsprocedures niet direct effect hebben in verband met de wetgevingsprocedure en omzettingstermijnen voor lidstaten, heeft de Europese Commissie

op 9 november 2022 een voorstel voor een *noodverordening* tot vaststelling van een kader om de inzet van hernieuwbare energie te versnellen gepresenteerd (rechtsgrondslag artikel 122, eerste lid, VWEU). Deze verordening is op 30 december 2022 in werking getreden en heeft een geldingsduur tot en met 29 juni 2024. De verordening bevat tijdelijke regels om de vergunningsprocedure voor hernieuwbare energieprojecten al op korte termijn te versnellen en te versoepelen door o.a. termijnen te geven voor vergunningsprocedures voor zonnepanelen, repowering van installaties en warmtepompen.

Verordeningen hebben, wegens hun aard en hun functie in het systeem van de bronnen van het Unierecht, in het algemeen rechtstreekse werking in de nationale rechtsorden, zonder dat de nationale autoriteiten uitvoeringsmaatregelen hoeven vast te stellen. Voor sommige bepalingen kan het evenwel noodzakelijk zijn dat door de lidstaten nationale maatregelen ter uitvoering ervan worden vastgesteld. Dat doet zich onder andere voor bij artikel 6 van de noodverordening. Dit artikel biedt de lidstaten een nieuwe bevoegdheid, namelijk om hernieuwbare energieprojecten onder voorwaarden vrij te stellen van de verplichtingen om een milieueffectrapportage (mer) of mer-beoordeling op grond van de mer-richtlijn uit te voeren en bepaalde bepalingen ten aanzien van soortenbescherming op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Artikel 6 bevat beleidsruimte, die pas na invulling door de lidstaat kan worden toegepast. Ook al betreft het een bepaling uit een verordening, het gaat dus om een bepaling die uit zijn aard niet rechtstreeks werkt. Eerst zal besloten moeten worden of gebruik gemaakt gaat worden van deze beoordelingsruimte. Vervolgens zal voor een goede toepassing van deze vrijstellingsmogelijkheid op nationaal niveau een maatregel moeten worden genomen, waarin wordt aangegeven hoe met de mogelijkheid wordt omgegaan en welke bestuursorganen deze kunnen toepassen. Tot die tijd heeft deze bepaling dus geen betekenis voor de praktijk.

Gelet op de beperkte geldingsduur van de verordening en de proceduretijd die gemeoid is met het creëren van een nationale wettelijke mogelijkheid, is het kabinet voornemens in de voorstellen voor implementatiewetgeving voor de herziening van de richtlijn hernieuwbare energie (zie hierboven), ook de implementatie van artikel 6 van de verordening mee te nemen. Dat zal voor de praktijk alleen betekenis kunnen hebben als de geldingsduur van de verordening wordt verlengd (zie artikel 9 van de verordening).

Net Zero Industry Act / Critical Raw Material Act

Op 16 maart 2023 presenteerde de Europese Commissie een ander initiatief dat bijdraagt aan het realiseren van de Europese klimaatdoelstellingen voor 2030 en 2050: een voorstel voor een verordening tot vaststelling van een maatregelenkader ter versterking van het Europese ecosysteem voor de productie van net-zero-technologieproducten (Net Zero Industry Act/NZIA; rechtsgrondslag is artikel 114 VWEU). Dit is een onderdeel van het Green Deal-plan voor de industrie.²

Het algemene doel van dit voorstel is opschaling van de productie van technologieën die bijdragen aan de EU-doelstelling van ten minste 55% minder broeikasgasemissies in 2030 ten opzichte van 1990, op weg naar klimaatneutraliteit in 2050. De technologieën betreffen zonnepanelen, batterijen en elektrolyse-installaties en belangrijke componenten van dergelijke technologieën, zoals fotonvoltaïsche cellen of de bladen van windturbines, geavanceerde technologie om energie te produceren door nucleaire processen met minimaal afval, kleine modulaire nucleaire reactoren en best-in-class brandstoffen, carbon capture en utilization (CCU) en energie- efficiënte technologieën gerelateerd aan het energiesysteem.

Het voorstel kent parallellen met het REPowerEU plan en de hierboven beschreven tijdelijke noodverordening. Ook in de NZIA zijn bepalingen opgenomen voor gestroomlijnde vergunningverlening. Het voorstel geeft beslistermijnen en de verplichting tot het aanwijzen van één bevoegde autoriteit (one stop shop). Het introduceert "*strategische netto-nul-projecten*" voor bepaalde prioritaire technologieën. Deze projecten krijgen een *prioritaire status* en worden, vergelijkbaar met hernieuwbare energieprojecten, geacht van *hogere openbaar belang* te zijn bij afwegingen van belangen als bedoeld in de Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn water en de Vogelrichtlijn. De voorgestelde strategische net-zero technologieën zijn: zonnepanelen en thermische zonne-energie-technologie, windenergie op land en hernieuwbare energie op zee, batterijen en opslag, warmtepompen en geothermie, elektrolyse apparaten en brandstofcellen, biogas en biomethaan technologieën, Carbon Capture and Storage (CCS) en technologie voor elektriciteitsnetwerken.

De verordening beoogt ook een snellere uitbreiding van de capaciteit om CO₂-emissies op te slaan. De Commissie stelt een EU-doelstelling vast om in 2030 een jaarlijkse injectiecapaciteit van 50

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/02/08/appreciatie-commissiemededeling-green-deal-industrial-plan>.

megaton te bereiken. Olie- en gasproducenten worden verplicht om hier een bijdrage aan te leveren. Daarnaast moeten lidstaten geologische data over mogelijke CO₂ opslaglocaties publiekelijk beschikbaar maken.

Het voorstel voorziet verder erin dat bij aanbestedingen duurzaamheidscriteria moeten worden opgenomen om te komen tot een meer divers aanbod van netto-nul technologieën, het opzetten van Net Zero Industry Academies en gecontroleerde proeftuinen (regulatory sandboxes). Het voorstel kent in beperkte mate een vergunning van rechtswege als niet binnen de voorgeschreven termijn is gereageerd. Dit geldt volgens het voorstel niet als voor het betrokken strategisch nul-emissie project een (milieu)effectbeoordeling op grond van een EU-milieurichtlijn, zoals de mer-richtlijn, nog moet worden verricht.

Tegelijk met dit voorstel voor een netto-nul-industrie presenteerde de Europese Commissie een voorstel voor een verordening betreffende kritieke grondstoffen (Critical Raw Material Act; rechtsgrondslag is artikel 114 VWEU). Dit voorstel beoogt de interne markt te verbeteren door randvoorwaarden te geven om de toegang van de EU te verzekeren tot een duurzame voorziening van kritieke grondstoffen. Het zet, net als REPowerEU plan, de noodverordening en NZIA-voorstel, in op snellere en soepelere vergunningprocedures voor projecten waarbij deze grondstoffen worden gewonnen. Ook worden strategische projecten als van hoger openbaar belang geacht, in verband met de volksgezondheid en de veiligheid.

3. Jurisprudentie: Zaak Duarte Agostinho bij Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) is sinds eind 2020 de zaak Duarte Agostinho e.a. tegen Portugal en 32 andere Staten aanhangig. In deze zaak stellen zes Portugese kinderen en jongvolwassenen dat de 33 aangeklaagde Staten, waaronder Nederland, te weinig doen tegen klimaatverandering, waardoor bepaalde mensenrechten zoals neergelegd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) worden geschonden. Nederland erkent dat klimaatverandering impact kan hebben op de uitoefening van mensenrechten, maar wijst aansprakelijkheid onder het Verdrag van de hand omdat klagers buiten zijn rechtsmacht vallen, geen nationale rechtsmiddelen hebben uitgeput, en omdat het redelijke en passende maatregelen treft tegen (de gevolgen van) klimaatverandering. De zaak is inmiddels aanhangig bij de Grote Kamer van het EHRM.

Het Hof heeft de aangesproken Staten in september 2022 verzocht om – indien mogelijk – een gezamenlijk verweerschrift in te dienen. Naar aanleiding van dit verzoek is in werkgroepen verkend of Staten tot een gezamenlijk verweer konden komen. Nederland heeft aan deze werkgroepen deelgenomen, maar heeft er voor gekozen een eigen verweerschrift in te dienen, omdat de Nederlandse situatie afwijkt van die van andere Staten, met name omdat de Hoge Raad in het Urgenda-arrest het verband tussen mensenrechten en klimaatverandering al heeft gelegd in het kader van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Het verweerschrift is op 31 januari 2023 ingediend en het nadere verweerschrift op 29 maart 2023. De mondelinge behandeling van de zaak vindt op 27 september 2023 plaats.

Deel III Het wetgevingsoverzicht

In de onderstaande tabel is per sector de wet- en regelgeving opgenomen die thans in voorbereiding is. In de tweede tabel is de wet- en regelgeving opgenomen die in de periode 1 oktober 2022 tot en met 1 april 2023 in werking is getreden. Wetgevingsproducten die voor 1 oktober 2022 in werking zijn getreden, zijn niet opgenomen in het overzicht. Daarvoor wordt verwezen naar het wetgevingsprogramma bij de Klimaatnota 2022.

Nr.	Wetgevingsproduct	Onderwerp	Eerstverantwoordelijk ministerie	Bron	Type regeling	Maatregel	Fase	Beoogde inwerkingtreding (1-1-9999 = nog geen planning)
1	Tijdelijke wet klimaatfonds	Algemeen klimaat en overig	EZK	Coalitieakkoord Rutte IV	Wet	Tijdelijke wet Klimaatfonds	Tweede Kamer	1-9-2023
2	Wijziging van de Klimaatwet	Algemeen klimaat en overig	EZK	Coalitieakkoord Rutte IV	Wet	Wijziging Klimaatwet (opnemen tussendoelen, onafhankelijke adviesraad en aansluiten bij begrotingscyclus)	Vorbereiding	1-1-2025
3	Wijziging van de Klimaatwet (aanpassen reductiedoelen)	Algemeen klimaat en overig	EZK	EU-implementatie	Wet	Wetsvoorstel tot wijziging van de Nederlandse Klimaatwet om deze wet in lijn te brengen met de Europese Klimaatwet	Eerste Kamer	1-7-2023
4	Wijziging Wet milieubeheer (wijzigingen emissiehandelssysteem)	Algemeen klimaat en overig	EZK / IenW / BZK	Fit for 55 pakket	Wet	Implementatie Herzieningen van de richtlijn voor de handel in broeikasgasemissierechten (ETS) i.v.m. uitbreiding zeevaart, wegtransport en gebouwde omgeving (inclusief wijziging verordening 2015/757 zeevaart) en i.v.m. luchtvaart	Vorbereiding	1-1-2024
5	Wijziging Besluit handel in emissierechten	Algemeen klimaat en overig	EZK/IenW/BZK	Fit for 55 pakket	AMvB	Implementatie Herzieningen van de richtlijn voor de handel in broeikasgasemissierechten (ETS) i.v.m. uitbreiding zeevaart, wegtransport en gebouwde omgeving (inclusief wijziging verordening 2015/757 zeevaart) en i.v.m. luchtvaart	Vorbereiding	1-1-2024
6	AMVB uitgebreide producentenverantwoordelijkheid luiers en incontinentiemateriaal	Algemeen klimaat en overige (Circulaire Economie)	IenW		AMvB	Invoering uitgebreide producentenverantwoordelijkheid voor luiers en incontinentiemateriaal	Vorbereiding	1-1-2026
7	Aanpassing SDE++	Energie	EZK		Regeling	"invoering hekjes"	Vorbereiding	1-7-2023
8		Energie	EZK	coalitieakkoord Rutte IV		subsidieregeling CO ₂ -vrije gascentrales	Vorbereiding	1-1-9999
9	Regeling emissie van broeikasgas bij elektriciteitsopwekking	Energie	EZK	Klimaataakkoord	Regeling	Regeling strekt tot uitvoering van de Wet minimum CO ₂ -prijs elektriciteitsopwekking en het Besluit emissie van broeikasgas bij elektriciteitsopwekking.	Vorbereiding	1-1-2024
10	Energiewet	Energie	EZK	Klimaataakkoord en EU-implementatie	Wet	De Elektricitetswet 1998 en Gaswet worden herzien en samengevoegd in een nieuwe Energiewet. De Energiewet biedt met inachtneming van het belang van het betrouwbaar, duurzaam, doelmatig en milieuhygiënisch verantwoord functioneren van de elektriciteits- en gasvoorziening een hernieuwd regelgevend kader met betrekking tot de het transport en de levering van elektriciteit en gas. Het wetsvoorstel voert een aantal afspraken uit het Klimaataakkoord uit, onder andere het aanpakken van verschillende knelpunten rondom de infrastructuur en de herziening van het systeem voor data-uitwisseling	Nader rapport	1-7-2024
11	Subsidieregeling opschaling hernieuwbare waterstofproductie via elektrolyse	Energie	EZK	Motie Mulder c.s. (Kamerstukken II 2019/2020, 35 300 XIII, nr. 38), Klimaataakkoord (Kamerstukken II 2018/2019, 32 813, nr. 342) en de klimaatdoelen van het kabinet (Kamerstukken II 2021/2022, 32 813, nr. 974, en Kamerstukken II 2021/2022, 32 813, nr. 1049).	Regeling	Subsidieregeling voor de bouw van waterstoffabrieken (elektrolyzers), waarbij waterstof wordt gemaakt uit duurzame energie.	Vorbereiding	1-10-2023

12	Bijmengverplichting groen gas	Energie	EZK	coalitieakkoord Rutte IV	Wet	Wetsvoorstel waarin leveranciers van gas worden verplicht aan te tonen dat in hun levering aan afnemers met een kleinverbruiksaansluiting een bepaalde hoeveelheid gas uit hernieuwbare bronnen is bijgemengd. Dit kunnen de leveranciers bewijzen met (verhandelbare) certificaten.	Voorbereiding	1-1-2026
13	Afnameverplichting groene waterstof in de industrie	Energie	EZK	EU-implementatie	Wet	Wetsvoorstel waarin de industrie waar gebruik wordt gemaakt van waterstof wordt verplicht dat een bepaald percentage van het waterstofgebruik zal bestaan aan uit hernieuwbare energiebronnen opgewekte waterstof.	Voorbereiding	1-1-2026
14	Wijziging Besluit kwaliteit leefomgeving	Gebouwde omgeving	BZK	Coalitieakkoord Rutte IV		Zonnepanelen op objecten	Voorbereiding	1-1-9999
15	Aanpassing Besluit bouwwerken leefomgeving	Gebouwde omgeving	BZK	Klimaatakkoord	AMvB	Renovatiestandaard als vrijstellingsgrond voor de informatieplicht t.a.v. gebouwgebonden maatregelen bij de energiebesparingsplicht voor utiliteitsbouw	Voorbereiding	1-7-2024
16	Aanpassing Besluit bouwwerken leefomgeving	Gebouwde omgeving	BZK	Implementatie EPBDIII	AMvB	Mogelijke aanpassing van de energieprestatie-eisen bij nieuwbouw, ingrijpende renovatie, verbouw en technische bouwsystemen naar aanleiding van de resultaten van de Kosten Optimaliteit Studie (KOS). Deze is gereed 1-1-2024.	KOS wordt gedaan in 2022 en 2023	1-7-2025
17	Aanpassing Besluit bouwwerken leefomgeving	Gebouwde omgeving	BZK	Klimaatakkoord	AMvB	De milieuprestatie-eis voor nieuwe gebouwen wordt aangescherpt en de reikwijdte wordt mogelijk aangepast.	voorbereiding	1-7-2025
18	Aanpassing Boek 5 Burgerlijk Wetboek	Gebouwde omgeving	BZK/JenV	Klimaatakkoord	Wet	Introductie notificatieregeling in verband met het wegnemen van belemmeringen bij de plaatsing van oplaadpunten voor elektrische voertuigen op parkeervoorzieningen van Vereniging van Eigenaars (VvE).	Voorbereiding	1-7-2025
19	Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw)	Gebouwde omgeving	BZK	Klimaatakkoord	Wet	Gemeenten krijgen de mogelijkheid om te regelen welke wijken op termijn overstappen op een duurzaam alternatief voor aardgas.	Nader rapport	1-7-2024
20	AMvB gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Bgiw)	Gebouwde omgeving	BZK	Klimaatakkoord	AMvB	Gemeenten krijgen de mogelijkheid om te regelen welke wijken op termijn overstappen op een duurzaam alternatief voor aardgas.	Voorbereiding	1-7-2024
21	Burgerlijk Wetboek, Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte	Gebouwde omgeving	BZK	Klimaatakkoord	Wet	Instemming- en initiatiefrecht bij verduurzaming	Voorbereiding	1-1-9999
22	Wetsvoorstel collectieve warmtevoorziening	Gebouwde omgeving	EZK	Klimaatakkoord	Wet	De Wet collectieve warmtevoorziening vervangt de Warmtewet. Doel is de energietransitie in de gebouwde omgeving te faciliteren en bescherming te (blijven) bieden aan verbruikers van collectieve warmte. Met het oog hierop worden regels gesteld over onder meer de marktordening, tariefregulering, verduurzaming en leveringszekerheid.	Voorbereiding	1-1-2025
23	AMvB Wcw algemeen AMvB Wcw tariefregulering AMvT Wcw warmtetransport	Gebouwde omgeving	EZK	Klimaatakkoord	AMvB	Er zal een AMvB worden opgesteld die de tariefregulering regelt voor onder meer collectieve warmtevoorzieningen en kleine collectieve warmtesystemen. Ook zullen er regels specifiek voor warmtetransportnetten en de bijbehorende tariefregulering worden gesteld. De overige onderwerpen zullen in de AMvB algemeen worden opgenomen.	Voorbereiding	1-1-2025
24	Regeling Wcw	Gebouwde omgeving	EZK	Klimaatakkoord	Regeling	Werkt regels in de Wcw en een van de AMvB verder uit.	Voorbereiding	1-1-2025
25	Aanpassing Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl)	Gebouwde omgeving	BZK	Motie zonneladder Dik Faber c.s. 32813, nr 204	AMvB	Introduceert de bevoegdheid voor gemeenten om bij maatwerk te bepalen dat de daken van bestaande utiliteitsgebouwen met gebruiksoppervlakte meer dan 250m ² gebruikt worden voor de opwek van hernieuwbare energie/ zon op dak tot het totale dakoppervlak.	Voorbereiding	1-7-2024
26	Besluit houdende wijziging van het Besluit op afstand uitleesbare meetinrichtingen ten behoeve van de verlenging van de periode waarbinnen netbeheerders een op afstand uitleesbare meetinrichting voor elektriciteit ter beschikking stellen.	Gebouwde omgeving	EZK	Regeerakkoord Rutte III	AMvB	Dit besluit strekt tot uitvoering van het wetsvoorstel Wijziging van de Elektriciteitswet 1998 en de Wet belastingen op milieugrondslag ter uitvoering van de afbouw van de salderingsregeling voor kleinverbruikers. Het besluit zorgt ervoor dat netbeheerders de taak krijgen binnen een bij dit besluit bepaalde periode kleinverbruikers die nog geen geschikte meetinrichting hebben, deze opnieuw aan hen aan te bieden.	In MR behandeld	1-7-2023
27	Wijziging Besluit Energieprestatievergoeding huur	Gebouwde omgeving	BZK	Energieakkoord – klimaatakkoord	AMvB	Herziening van Besluit en Regeling EPV, aanpassing aan de NTA8800 rekenmethodiek, tevens vereenvoudiging van de voorwaarden en monitoringsvereisten, opdat meer verhuurders gebruik kunnen maken de energieprestatievergoeding en zo een sluitende businesscase krijgen voor het hoogwaardig verduurzamen van (sociale) huurwoningen.	Voorbereiding	1-1-2024
28	Wetsvoorstel Wijziging van de Elektriciteitswet 1998 en de Wet belastingen op milieugrondslag ter uitvoering van de afbouw van de salderingsregeling voor kleinverbruikers (35594)	Gebouwde omgeving	EZK	Regeerakkoord Rutte III	Wet	Afbouw salderingsregeling voor kleinverbruikers die elektriciteit invoeden op het net doordat zij zelf elektriciteit opwekken met bijvoorbeeld zonnepanelen. In de periode 2025 – 2031 wordt de mogelijkheid achter de meter opgewekte en op het net ingevoerde elektriciteit te salderen met van het net afgenomen elektriciteit geleidelijk afgebouwd.	Eerste Kamer	1-7-2023
29	Subsidieregeling procesondersteuning voor opschaling renovatieprojecten	Gebouwde omgeving	BZK	Klimaatakkoord/Urgenda	Regeling	Een subsidieregeling met als doel opschaling van verduurzaming in de gebouwde omgeving te stimuleren Door subsidie te verstrekken voor de benodigde procesondersteuning voor bundeling van renovatieplannen voor woningen van samenwerkingsverbanden die hun duurzame renovatieprojecten gezamenlijk willen opschalen.	Voorbereiding	1-9-2023
30	Wetsvoorstel m.b.t. huisvesting in het funderend onderwijs	Gebouwde omgeving	OCW/BZK		Wet	Wijziging wetgeving m.b.t. huisvesting in het funderend onderwijs (WPO, WVO, WEC) om knelpunten in de onderwijshuisvesting weg te nemen.	Voorbereiding	1-1-2024

31	Wijziging Subsidieregeling duurzaam maatschappelijk vastgoed	Gebouwde omgeving	BZK	Klimaatakkoord/Urgenda	Regeling	Wijziging subsidieregeling ivm beschikbaar stellen middelen aan eigenaren van bestaand maatschappelijk vastgoed om hun gebouwen versneld te verduurzamen/renoveren opdat de CO ₂ uitstoot gereduceerd wordt.	Vorbereiding	1-9-2023
32	Specifieke uitkering regionale ondersteuningsstructuur Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie	Gebouwde omgeving	BZK		Regeling	Beschikbaar stellen van middelen aan provincies/gemeenten voor lokale warmtetransitie	Vorbereiding	1-7-2023
33	Regeling specifieke uitkering versnelling natuurinclusief isoleren	Gebouwde Omgeving	BZK		Regeling	Verstrekken van een specifieke uitkering om Soortenmanagementplannen te financieren, waarmee gebiedsgerichte ontheffing van verboden uit de wet natuurbescherming kunnen worden gegeven, waardoor sneller kan worden begonnen met isoleren.	Vorbereiding	1-9-2023
34	Wijziging Subsidieregeling verduurzaming verenigingen voor eigenaars	Gebouwde omgeving	BZK	Toezegging en suggesties marktpartijen en RVO	Regeling	Het doel van de voorgestelde wijzigingen is om de SVVE-regeling nog aantrekkelijker te maken voor verenigingen zodat meer verenigingen overgaan tot verduurzaming van hun woningen en het gebouw.	Vorbereiding	1-1-2024
35	Wijziging Subsidieregeling duurzaam maatschappelijk vastgoed	Gebouwde omgeving	BZK	Klimaatfonds	Regeling	Wijziging subsidieregeling ivm beschikbaar stellen middelen aan eigenaren van bestaand maatschappelijk vastgoed om hun gebouwen versneld te verduurzamen/renoveren opdat de CO ₂ uitstoot gereduceerd wordt en een bijdrage wordt geleverd aan de EED renovatieverplichting voor maatschappelijk vastgoed	Vorbereiding	1-4-2024
36	Wijziging van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal), het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) en de Omgevingsregeling	Industrie	EZK/BZK	Klimaatakkoord	AMvB	O.a. verbreding met CO ₂ -reductie van de verplichting tot nemen energiebesparingsmaatregelen die zichzelf in vijf jaar of minder terugverdienen. Voor utiliteitsgebouwen en processen.	Nader rapport	1-1-2024
37	Wijziging van het Activiteitenbesluit milieubeheer en het Besluit omgevingsrecht	Industrie	EZK	Klimaatakkoord	AMvB	O.a. verbreding met CO ₂ -reductie van de verplichting tot nemen energiebesparingsmaatregelen die zichzelf in vijf jaar of minder terugverdienen. Voor utiliteitsgebouwen en processen. Deze wijziging overbrugt de periode tussen 1-7-2023 en moment van inwerkingtreding stelsel van Omgevingswet zodat verbreding energiebesparingsplicht op 1-7-2023 van kracht wordt.	Nader rapport	1-7-2023
38	Wijziging van het Besluit activiteiten leefomgeving en de Omgevingsregeling	Industrie	EZK/BZK		AMvB	De informatieplicht energiebesparing, zoals opgenomen in artikel 2.15 van het Activiteitenbesluit milieubeheer en verder uitgewerkt in de Activiteitenregeling milieubeheer, wordt dmv deze wijzigingen opgenomen in het Bal en de Omgevingsregeling.	Gepubliceerd	1-1-2024
39	Wijziging van de Wet Milieubeheer in verband met de overgangperiode bij de invoering van een mechanisme voor koolstofcorrectie aan de grens	Industrie	FIN	Fit-for-55 pakket	Wet	Met de Verordening (EU) [#] van het Europees Parlement en de Raad van [#] tot vaststelling van een mechanisme voor koolstofcorrectie aan de grens (hierna: de verordening) (PbEU [#]) wordt een koolstofheffing aan de buitengrens van de Europese Unie over invoer van bepaalde goederen geïntroduceerd. De overgangperiode van de verordening treedt naar verwachting reeds met ingang 1 januari 2023 in werking. De verordening is nog niet vastgesteld, maar vraagt bij inwerkingtreding nadere operationalisering op twee punten. De bevoegde autoriteit moet worden aangewezen en de bevoegde autoriteit moet een sanctionerende bevoegdheid krijgen om het aanleveren van het zogenoemde CBAM-rapport te kunnen afdwingen.	Tweede Kamer	1-10-2023
40	Wijziging Regeling CO ₂ -heffing industrie	Industrie	EZK		Regeling	Aanpassing uitvoeringsregelgeving t.b.v. stoppers en starters	Vorbereiding	1-7-2023
41	Wijziging van de Mijnbouwregeling	Landbouw en landgebruik	EZK		Regeling	Aanpassen vergunningstelsel geothermie: Wijziging van de Mijnbouwregeling i.v.m. aanpassing van het vergunningstelsel voor het opsporen en winnen van aardwarmte	Notificatie	1-7-2023
42	Wijziging van de Mijnbouwwet ten behoeve van aardwarmte (35531)	Landbouw en landgebruik	EZK		Wet	Aanpassen vergunningstelsel geothermie: Wijziging van de Mijnbouwwet i.v.m. aanpassing van het vergunningstelsel voor het opsporen en winnen van aardwarmte.	Gepubliceerd	1-7-2023
43	Wijziging van het Mijnbouwbesluit ten behoeve van aardwarmte	Landbouw en landgebruik	EZK		AMvB	Aanpassen vergunningstelsel geothermie: Wijziging van het Mijnbouwbesluit i.v.m. aanpassing van het vergunningstelsel voor het opsporen en winnen van aardwarmte.	Nader rapport	1-7-2023
44	Subsidiemodule warmte-infrastructuur glastuinbouw	Landbouw en landgebruik	LNV		Regeling	Subsidie voor infrastructuur ter bevordering van warmtenetten in de Agro-sector glastuinbouw	Vorbereiding	1-7-2023
45	Belastingplan 2024	Landbouw en landgebruik	LNV	Uitvoeren convenant CO ₂ -reductie glastuinbouw	Wet	Individueel heffingssysteem glastuinbouw	Vorbereiding	1-1-2025
46		Mobiliteit	FIN/IenW	Coalitieakkoord Rutte IV		MRB Plus (Betalen naar Gebruik)	Vorbereiding	1-1-2030
47	Belastingplan 2023	Mobiliteit	FIN	Coalitieakkoord Rutte IV		Afbouw bpm-vrijstelling bestelauto ondernemer	Gepubliceerd	1-1-2024
48	Normerende regeling werkgebonden personenmobiliteit	Mobiliteit	IenW		AMvB	Invulling van de normerende regeling voor werkgerelateerde mobiliteit. Onder werkgerelateerde mobiliteit wordt verstaan: woon-werkverkeer, zakelijk verkeer en goederenvervoer. Voor zakelijk verkeer en woon-werkverkeer geldt dat deze regeling van toepassing is op alle werkgevers (concernniveau) met 100 of meer medewerkers. Voor goederenvervoer wordt via een eigen traject een aparte norm opgesteld zodat de normen aansluiten bij de praktijk (zie verderop).	Voorhang afgerond	1-1-2024

49	Wetsvoorstel Vrachtwagenheffing	Mobiliteit	IenW / FIN		Wet	Invoering vrachtwagenheffing (VWH): inclusief terugsluis van de netto-opbrengsten naar de sector voor verduurzaming en innovatie van de vervoerssector2021.	Gepubliceerd	1-1-2026
50	Wetsvoorstel wijziging Wegenverkeerswet 1994	Mobiliteit	IenW		Wet	Als de uitvoeringsagenda in 2025 niet heeft geleid tot instellen ZE zones in 30-40 steden, wordt wetgeving voorbereid om in 2030 zero-emissie zones in te stellen per 2030.	Optioneel	1-1-2030
51	Wetsvoorstel grondslag CO2-plafond	Mobiliteit	IenW	Coalitieakkoord Rutte IV	Wet/A MvB	Invoeren nationaal CO2-plafond voor luchthavens. Concrete uitwerking moet nog worden ingevuld.	Voorbereiding	1-7-2025

Wetgevingsproducten die in het vierde kwartaal van 2022 en het eerste kwartaal van 2023 in werking zijn getreden:

Nr.	Wetgevingsproduct	Onderwerp	Eerstverantwoordelijk ministerie	Bron	Type regeling	Maatregel	Fase	Beoogde inwerkingtreding (1-1-9999 = nog geen planning)
52	Specifieke uitkering	Algemeen klimaat en overig	EZK	Coalitieakkoord Rutte IV, sectorale interbestuurlijke afspraken Klimaat en Energie	Regeling	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden (provincies en gemeenten) voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE) (circa 1 miljard voor 2023, 2024 en 2025)	Inwerking getreden	1-4-2023
53	Subsidiemodule IPCEI van Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies	Energie	EZK		Regeling	Subsidiemodule voor Nederlandse belangrijke projecten die betrekking hebben op waterstofimport en -opslag (golf 3 IPCEI waterstof) en voor Nederlandse belangrijke projecten die betrekking hebben op waterstoftoepassingen in mobiliteit en transport (golf 4 IPCEI waterstof).	Inwerking getreden	9-11-2022
54	Regeling specifieke uitkeringen nationaal isolatieprogramma	Gebouwde omgeving	BZK	Nationaal isolatieprogramma (zie voor hoofdlijnen Kamerstukken II 2021/22, 35925 VII, nr. 50) ook met oog op urgenda	Regeling	Beschikbaar stellen middelen aan gemeenten om lokale aanpak met betrekking tot slecht geïsoleerde woningen vorm te geven (onderdeel nationaal isolatieprogramma)	In werking getreden	1-3-2023
55	Wijziging Subsidierегeling Verduurzaming en Onderhoud Huurwoningen	Gebouwde omgeving	BZK	Toezegging TK (Kamerstukken II 2020/21. 35 488, nr. 17)	Regeling	Aanpassing van de subsidieregeling om het doelbereik te verbreden naar alle verhuurders m.u.v. woningcorporaties, en om de regeling beter aan te laten sluiten op verhuurders van monumenten qua verduurzamingsbehoeften.	In werking getreden	1-4-2023
56	Subsidieregeling Verduurzaming voor Verenigingen van Eigenaars	Gebouwde omgeving	BZK	Klimaatakkoord/Urgenda	Regeling	Subsidieregeling voor VvE's, woonverenigingen en wooncoöperaties in verband met het stimuleren van verduurzamingsmaatregelen in bestaande woningen.	In werking getreden	1-1-2023
57	Wijziging ISDE-module van Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies	Gebouwde omgeving	EZK		Regeling	Subsidiemodule voor (combinaties) van investeringen bestemd voor de productie van duurzame energie, energiebesparende isolatiemaatregelen, de aansluiting op een warmtenet, of aanschaf van voorzieningen voor elektrisch koken	In werking getreden	2-1-2023
58	Wet minimum CO2-prijs industrie	Industrie	FIN	Coalitieakkoord Rutte IV	Wet	CO ₂ -minimumprijs industrie	Inwerking getreden	1-1-2023
59	Belastingplan 2023	Industrie	FIN	Coalitieakkoord Rutte IV	Wet	Tariefstructuur energiebelasting en ODE	Inwerking getreden	1-1-2023
60	Belastingplan 2023	Industrie	FIN/EZK	Coalitieakkoord Rutte IV	Wet	Aanscherpen CO ₂ -heffing voor verhoogde emissiereductiedoelstelling industrie	Inwerking getreden	1-1-2023
61	Belastingplan 2023	Mobiliteit	FIN	Coalitieakkoord Rutte IV		Verhogen vliegticketbelasting	Inwerking getreden	1-1-2023